

TARIMDA 150 MİLYAR DOLARLIK İHRACAT HEDEFİNİN ANAHTARI:

SÜRDÜRÜLEBİLİR TARIM

5.4 MİLYON

TARIMDAN GEÇİMİNİ
SAĞLAYAN NÜFUS

%7.4

TARIMIN GSYH'DEN ALDIĞI PAY

61 MİLYAR DOLAR

TARIM SEKTÖRÜNÜN EKONOMİYE
SAĞLADIĞI KATMA DEĞER

10.1 MİLYAR TL

2015'TE TARIMA VERİLEN
DESTEK TUTARI

Sürdürülebilir tarımın temelini hem organik tarım tekniklerindeki bir takım uygulamalar hem de yenilikçi tarım tekniklerindeki yöntemler oluşturuyor. Sürdürülebilir tarım, Türkiye'nin tarımda 2023 için belirlediği 150 milyar dolarlık ihracat hedefinin anahtarını oluşturuyor.

Hazırlayan:

Dünya Gazetesi Araştırma Servisi

Türkiye'de tarıma dayalı sanayi ile gelişen üretim modelinin kabul görmesi ve tarım politikalarında fabrikalar ile entegre bir yapıda hareket eden üretici modelinin benimsenmesi, sürdürülebilir tarım kavramının da doğmasına neden oldu.

Söz konusu modele göre; toprağın doğal yapısını koruyan, doğru sulama, gübreleme, ilaçlama ve ileri teknoloji kullanımı ile ağaç ya da dekar başına verimi artıran çiftçi, Türkiye'nin tarıma dayalı sanayii ve gıda sektörlerinde küresel ölçekte söz sahibi olma hedefinin ana destekçisi konumunda bulunuyor.

Son 10 yılda yapılan yatırımlar, çok uluslu firmaların faaliyet gösterdiği tarımsal ürüne yönelik hedef seçtiği bölgede gerçekleştirdiği çalışmalar, parçalı tarım arazilerinden daha büyük ölçekli tarımsal üretime geçmeyi kendine hedef koyan çiftçiler, yurdun farklı bölgelerinde hayata geçirilen sınırlı kooperatifleşme ya da birlik hareketleri, başta tohumculuk ve gübreleme konusunda yapılan Ar-Ge çalışmaları Türkiye'nin tarım alanında 2023 yılı ihracat hedefiyle paralellik gösteriyor.

Uzmanlar, bu hedefin yaklaşık 150 milyar dolarlık ihracat anlamına geldiğini belirterek, tarım sektöründe geleneksel anlayışı değiştirmeye çalışan 'yeni hareketin' ne kadar ba-

şarılı olacağını ise toprağa verilen değerini belirleyeceği görüşünde birleşiyor.

Azı karar, çoğu zarar

Sürdürülebilir tarım kavramını biraz daha açtığımızda ise işin temelini atasözümüzle özetlemek mümkün. Atalarımızın da dediği gibi "Azı karar, çoğu zarar" sözleri, sürdürülebilirliğin temelini oluşturuyor. Türkiye tarım sektöründe markalaşma, Ar-Ge, inovasyon, girdi maliyetleri, teşvikler, hayvansal üretim gibi unsurları ve bu unsurlardaki sorunları dile getirmeden önce üzerinde durulması gereken başlıca konuyu insanın kendisi oluşturuyor. Başka bir deyişle eğitimli işgücü ve ne yapacağını bilen insan topluluğu, kararında üretim modelinin de temel direği konumunda bulunuyor. Bilinçli ve bilinçli olduğunu düşünen insan topluluklarının ortaya koyduğu çalışmalar da ağaç ya da dekar başına verimi etkileyen ana unsurların

başında sayılıyor. Örneğin Gaziantep'te Antep fıstığı ağaçlarına yapılan yanlış budama ve aşılama teknikleri üzerinde yapılan bir çalışma ile doğru tekniklerin çiftçiye öğretilmesi sonucu ağaç başına yüzde 40'lık verim kaydedildi. Söz konusu veri; resmin küçük bir dilimini oluştursa da resmi daha da büyüttüğümüzde yurdun farklı bölgelerinde verim kayıpları, yanlış sulama, toprağı yanlış gübreleme teknikleri ile kimyasala boğma gibi bilinçsiz atılan adımlar nedeniyle Türkiye ekonomisinin yıllık kaybının 50 milyar doları bulunduğu belirtiliyor. Bu noktada sürdürülebilirliğin temelini de bilinçli işgücü ile işbirliği içinde çalışan endüstriyel yapının bütünü olarak tanımlamak mümkün.

Türkiye başlangıç seviyesinde

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü'nün son yaptığı projeksiyona göre Türkiye'nin 2023 yılında tarımsal alanda 150 milyar dolar ihracat hedefi bulunuyor. Bugün itibarıyla Türkiye, tarımda ekonomik büyüklük açısından Avrupa'da birinci, dünyada ise yedinci sırada yer alıyor. Elbette ki burada şöyle bir gelişkinin söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Buna göre, Türkiye'deki tarım arazilerinin birim alandan elde edilen artı değer ile örneğin Hollanda'nın birim arazisinden sağladığı kazanç arasında bir fark var mıdır? Bu sorunun cevabına hiç düşünmeksizin 'evet vardır' demek mümkün. Çünkü Türkiye'nin katma değer üretme noktasında henüz

başlangıç seviyesinde bulunduğu, çiftçinin ürettiği ürünü hak ettiği değere satma noktasında borsa kurma faaliyetlerinin yetersiz oluşu ve Avrupa'daki gibi kooperatifleşme faaliyetleriyle tarımda marka çıkaramama gibi etmenler sözünü ettiğimiz artı değerler de düşük kalması sonucunu doğuruyor.

19 milyar dolar ihracat

Türkiye tarımı, 77 milyona ulaşan nüfusun gıda ihtiyacının karşılandığı gibi halen 197 ülkeye, bin 660 çeşit bitkisel ürün ihraç ediyor. Bugün için bitkisel üretimde 111 milyon tona ulaşan üretim, 776 bin tona ulaşan sertifikalı tohum, 150 milyon adet sertifikalı fide ve fidan üretimi ile tarım sektörü pozitif anlamda gelişmesini sürdürüyor. Tarım ürünlerine dayalı ihracat ise 19 milyar dolara yükseldi. Yine tarımda kişi başına gelir bin dolarlardan, 3 bin 500 dolarlar seviyesine çıktı. Fakat söz konusu verilerin şimdilik yeterli geldiğini söylemek güç. Hali hazırda bir kısım tarım ürünlerinde bilhassa yem katkı maddelerinde net ithalatçı olunması ve dönemsel olarak farklı ürün gruplarında yapılan ithalat planlamaların nokta atışından uzak olduğunu ortaya koyuyor. Yine Türkiye'nin renkli toprak yapısına karşın renkli bir ürün desenini oluşturacak destekleme modelinin bir türlü hayata geçirilememesi ve üreticinin tek tip üretime yönelmesi kimi ürünlerde net ithalatçı olma durumunu açıklıyor. Söz konusu durum hayvancılık sektörü için de geçerli. Ayrıca, tarıma dayalı sanayiide yoğun rekabet halinde olduğumuz Brezilya ve Tayland'ın ihracatçısına sunduğu desteklerin henüz dörtte birini yakalamamış olmamız hayal ettiği oranda rekabet yapamayan, ürününün getirdiği katkıyı hayal kırıklığı ile karşılayan çiftçi modelini de beraberinde getiriyor.

Sentetik girdilerin denetimi

Sürdürülebilir tarım, uzun dönemde doğal kaynakların korunmasının yanı sıra çevreye zarar vermeyen tarımsal teknolojilerin kullanıldığı tarımsal yapının oluşturulması anlamına geliyor. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de daha fazla ekonomik kazanımı bilinç dışı çabalarla elde etme anlayışı sentetik üretim girdilerinin denetimsiz şekilde toprağa karışması sorunu beraberinde getiriyor. Günümüzde bu uygulamaların doğal dengenin bozulmasına olan etkileri ve besin zinciri yoluyla insanın ve tüm canlılara

ulaşabilen tehlike teşkil etmesi uzmanların sanayi veya çevre kirliliği kadar üzerinde durduğu bir konu oldu.

Artan nüfus, kentleşme ve sanayiye karşılık, açlık ve kıtlıkla mücadele etmek zorunda kalan devletler, tarımda sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde, kaynakları gözeterek, henüz doğallığını kaybetmemiş tekniklere yönelmek zorunda kaldı. Uzmanlar ilaç, sentetik gübre gibi doğal olmayan girdilerin tarımda kullanılmasından kaçınılarak kalite, sağlık ve çevresel standartlarla buluşan sürdürülebilir tarım tekniklerinin anahtar konumda olduğunu belirtiyor. Sürdürülebilir tarım kavramı aynı zamanda tarımsal üretimde agronomik, çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları dengelemeyi hedefleyen bir yaklaşım şekli olarak da ele alınabilir. Söz konusu amaçlar; bir yandan tarımda verimliliğin korunması, diğer yandan da çevreye verilen zararı minimize ederek, uzun dönemde ekonomiyi canlı tutmak ve tarımla uğraşanların yaşam kalitesini yükseltmek şeklinde sıralanabilir.

Organik tarımla karıştırılmamalı

Sürdürülebilir tarımın pratiğe yansımaları açısından önem taşıyan organik tarımın sıklıkla sürdürülebilir tarım ile karıştırıldığına dikkat çeken uzmanlar, iki uygulama arasında temel noktalara dikkat çekiyor. Başlangıçta tarım topraklarının korunması için başlatılan organik yetiştiricilik, sonradan tüketicilerin sağlıklı beslenmelerine ve organik yetiştiricilik ve tüketicilerin sağlıklı beslenmelerine ve üreticilerin menfaatlerinin korunmasına yönelik çalışmalarına ağırlık verdi. Uzmanlar, ekolojik sistemde hatalı uygulamalar sonucu kaybolan doğal dengeyi yeniden kurmaya yönelik insana ve çevreye katı kurallarla bağlı sistemlerini içeren organik tarım uygulamasında; sentetik kimyasal ilaçlar ve yeşil gübreleme, münavebe, toprağın muhafazası, parazit ve predatörlerden yararlanmayı tavsiye eden ve üretim miktarında artışa değil, kaliteye odaklanan üretim şekli olarak tanımlıyor.

Uzmanlar, sürdürülebilir tarıma göre çok daha katı kuralları olan organik tarımın özelliklerini şu şekilde sıralıyor; bitki besleme amacıyla toprağa verilen maddelerin, üretim ve tüketim süreçlerinde bitki, hayvan ve insan sağlığı üzerinde olumsuz etkisi olmamalı. Kullanılma mecburiyeti bulunan tarımsal preparatlar doğal olmalı, hedefi olan zararlı

38.5 MİLYAR HEKTAR

TÜRKİYE'NİN TARIM
ARAZİLERİ VARLIĞI

canlılar dışında kesinlikle canlılara zarar vermemeli. Organik olarak üretilen ürünlerin, sertifika ve etiketi olmalı ve tüketici bu bilinçle ürünü alıp, tüketebilmeli. Sürdürülebilir tarımın ise organik tarım kavramından yaklaşık 60 yıl sonra ortaya çıktığı bilgisini veren uzmanlar, zamanla artan nüfus, şehirleşme, sanayileşme ile organik tarımın katı kurallarının yeterliliğini ve geçerliliğini yitirmesi nedeniyle sürdürülebilir tarım uygulamasının gündeme geldiğini bildiriyor.

Organik tarım ile sürdürülebilir tarımı birbirinden ayıran temel faktör olarak sanayileşme ve artan nüfus ile birlikte üretim miktarında artışı hedefleyen bunu yaparken; doğal kaynaklara, çevreye ve insan sağlığına duyarlı üretim modeli olan sürdürülebilir tarımın sanayiye entegre bir şekilde uygulanabilirliği. Kaynağını organik tarımdan alan, yüzünü sanayi toplumunun ihtiyaçlarını karşılamaya çeviren endüstriyel tarım modeli olarak karşımıza çıkıyor.

Ülkelerin ekonomik gelişmeleri için, ekonominin temelini oluşturan tarım ve sanayi sektörlerinin birbiriyle entegre olması ve birbirine paralel olarak gelişme göstermesi gerekiyor. Tarım sanayi entegrasyonu sadece ülkelerin gelişmesi açısından değil, aynı zamanda üreticiler ve tarıma dayalı sanayiler açısından

20.7 MİLYON HEKTAR

TÜRKİYE'DE İŞLENEN TARIM
ARAZİSİ MİKTARI

da birçok avantaj sağlıyor. Bu nedenle, Türkiye'de de tarımın sanayi ile entegrasyonuna dönük uygulamalar önem arz ediyor.

Sanayi toplumu sancısı

Sürdürülebilir tarımın, Türkiye'deki gelişimi ise tarım toplumu kabuğunda sanayi toplumu sancısı şeklinde ilerliyor. Tarım ve sanayi entegrasyonunda öne çıkan unsurların başında sözleşmeli tarım ve kooperatifleşme geliyor. Ancak, Türkiye'de tarımın sanayiye entegrasyonunda tarım sanayi politikaları ile ilgili genel nitelikli yapısal sorunlarla birlikte entegrasyon şekilleri açısından bazı sorunların ortaya çıkması da kaçınılmaz.

Uzmanlar, tarım ürünlerinin üretiminden tüketimine kadar her iki aşamada, sanayi sektörünün tarım sektörüne verdiği ara girdiler tarımsal üretim kapasitesinin değerlendirilmesi için ne kadar önemli ise tarıma dayalı sanayinin tarım ürünlerini işleyerek, yarı mamul veya mamul maddeler haline getirip tüketime sunmasının da o kadar değerli olduğunu belirtiyor. Tarımın sanayi ile entegre olmasının üreticiler, tarıma dayalı sanayi ve ülke ekonomisi açısından avantaj kazandırdığını kaydeden uzmanlar, özellikle üreticiler açısından, bazı temel girdileri zamanında temin etme ve ürünleri belirli bir fiyattan satabilme garanti-

sinin oluştuğunu dile getiriyor. Yine üretimde riskin azaltılması, maliyetlerin düşürülmesi, pazarlık gücü kazanılması, yeni teknolojilerin adaptasyonu, sermaye temini gibi olanaklar da üreticiye sağladığı diğer kolaylıklar olarak sıralanıyor. Uzmanlar ayrıca, tarıma dayalı sanayiler için entegrasyonun; istenilen kalite, miktar ve zamanda hammadde bulma ve üretimdeki dalgalanmalar açısından sağladığı öneme de vurgu yapıyor.

Sözleşmeli üretim modeli

Türkiye'de tarım ve sanayi entegrasyonunda bazı kavramlar öne çıkıyor. Sözleşmeli tarım, kooperatifleşme ve tarım ürünü ticaret borsaları. Uzmanların, tarım sanayi arasında dikey entegrasyonun sağlanmasında en yaygın yöntem olarak tanımladıkları sözleşmeli tarımda, firmalar ile üreticiler arasında; ürünün ekimi, dikimi veya üretiminden önce yapılan, çiftçinin belirli bir ekiliş alanı ve üretimi gerçekleştirme sorumluluğunu yüklenmesine karşın, firmaların da elde edilecek ürünü belirli şartlarda almayı garanti ettiği anlaşmaya dayalı üretim ve pazarlama şekli. Uzmanlar, Türkiye'de sözleşmeli tarım modelinin girdi temini, üretim, işleme ve pazarlama olmak üzere dört aşamada tanımlanan bir süreç olduğu bilgisini veriyor.

Bir diğer yöntem olarak kooperatifleşme faaliyetlerine vurgu yapan uzmanlar, kooperatifleşmeyi ise kişilerin ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını ve isteklerini, müşterek mülkiyet ve demokratik platformda müteşebbisler vasıtasıyla karşılamak üzere, gönüllü olarak oluşturdukları özerk bir kuruluş olarak anlatıyor. Üreticilerin her türlü girdiye uygun koşullarda sahip olabilmelerinin ve ürünlerinin pazarlanmasında etkili yöntemlerden biri olarak kooperatifleşmenin farklı ülkelerde başarılı örnekler verdiklerini belirten uzmanlar, Türkiye'nin genel olarak bu konuda çeşitli nedenlerden kaynaklı çalışmaların yetersiz kaldığını söylemekle beraber özellikle çay, fındık, zeytin gibi ürünlerde başarılı çalışmaların yapıldığının altını çiziyor.

Tarım ve sanayi entegrasyonunda bir diğer konu olarak tarımsal ürün ticaret borsalarını örnek veren uzmanlar, Türkiye'de 113 adet ticaret borsası kurulduğu bilgisini veriyor. Ticaret borsalarına kayıtlı 50 bin düzeyinde tarımsal ürün ticaretiyle uğraşan alıcı ve satıcı bulunduğunu bildiren uzmanlar, bu konuda istenilen düzeye gelmediğinin altını çizdi. Ticaret borsalarında belirleyici olan faktörün arz ve talebin karşı karşıya geldiği ve canlı seans işlemlerinin yapıldığı salon işlemlerinin olup olmadığı şeklinde tanımlayan uzmanlar, ancak bu şekilde gerçek borsacılık faaliyetinden ve fiyat oluşumundan bahsetmenin mümkün olacağını söylüyor. Bu gerçekten hareketle son dönemde birçok borsada işlem salonları oluşturulduğunu kaydeden uzmanlar, yine de salon işlemlerinin etkin olarak çalıştığı borsa sayısının 15'i geçmediğini anlatıyor.

Uzmanlar, Türkiye'de salon işlemi olan borsalara örnek olarak pamuk, kuru üzüm ve yağlı tohumlarda İzmir Ticaret Borsası'nı, hububat ve bakliyat ürünlerinde de Konya ve Polatlı Ticaret Borsaları'nı örnek gösteriyor. Sürdürülebilir tarım faaliyetleri içinde her aşamanın birbiriyle bağlantılı olduğunu belirten uzmanlar, sistemin 'sürdürülebilirlik' açısından her aşamada birbirini beslemesinin dışında paydaşlar tarafından da beslenmesi ve desteklenmesi gerektiğini bildiriyor. Sürdürülebilir tarım organizasyonunun verim sağlaması, gelir sağlayıcı bir değere ulaşması, üretici ve firmaların kar elde edebileceği yapıya kavuşması ve sürecin bütününde tarımın üretici gücü toprağın ve diğer kaynakların gözetilmesinin sistematik ve işleyen bir devlet politikası ile sağlanabilir.

SÜRDÜRÜLEBİLİR TARIMIN FAYDALARI

Sürdürülebilir tarım uygulamaları tüm üretim sürecine katkı sağlar. Üretime konu olan mahsulün korunması için özellikle doğal yöntemlerin kullanılması gerekir.

Toprağın dengeli beslenmesini sağlar

Özellikle toprağın korunması sürdürülebilir tarım anlayışında temel unsurdur. Toprağın aşırı şekilde sulanmasına, gübrelenmesine ve yanlış ilaçlanmasına karşı etkin eğitim ve kontrol önlemleri alınmalı. Toprağın zengin biyolojik çeşitliliği, doğal kaynaklarla desteklenmelidir. Çeşitli tarımsal uygulamaların özellikle işleme biçim ve tekniklerinin bitki örtüsünü tahrip ederek, erozyona yol açtığı unutulmamalıdır.

Teşviklerin rasyonel ve örgütlü dağıtımına katkı sunar

Sürdürülebilir tarım, devlet teşviklerinin rasyonel, akılcı ve örgütlü dağılımına katkı sunar. Teşvikin üretime dönüşmesini ve ülke ekonomisine faydalı geri dönüşümünü sağlar. Devlet, 2015 yılında tarıma toplam 10.1 milyar lira destek verdi. Türkiye’de dağınık ve hedefi olmayan bir destekleme politikası mevcut. Söz konusu desteğin tarımsal üretime, verimliliğe, kaliteye katkısı arka planda kalıyor. Böyle olunca desteklerin tarımsal üretimi yönlendirmesi, üretimi planlaması zorlaşıyor. Bir devlet politikası olarak masaya yatırılması gereken sürdürülebilir tarım uygulamaları, Türkiye’nin kendi yerel kaynaklarını kullanarak sağlıklı ve güvenli yerel besine ulaşmanın önünü açacağı gibi, fiyatlarında tüketici açısından uygun noktaya gelmesini sağlar.

Bitki ve hayvan entegrasyonu sağlar

Toprağı sürekli bereketli tutmak ve bitkisel toprak kaybını önlemek için dönüşümlü bitkiler ve yeşil gübreler kullanılmalı, bitki ve hayvan entegrasyonu sağlanmalı. Sürdürülebilir tarımda hayvancılık ve bitkisel üretim birbirlerine girdi temin edebilecek dengede tutulmalı. Hayvancılık faaliyetlerinin atıkları, bitkisel üretimde girdi, bitkisel üretim atıkları hayvancılığın girdisi olacak şekilde organize edilmeli. Bu şekilde “sürdürülebilir” dönüşümü sağlamak mümkün olacaktır.

Girdiler, doğal kaynaklara ve tüketiciye zarar vermez

Kullanılan girdiler doğaya, çevreye, tarım alanlarına ve tüketiciye zarar vermemelidir. Üretim sürecinde kullanılan girdiler, geri dönüşüm ile değerlendirilebilmelidir. Herşeyin birbiri ile bağlantılı olduğu kabul edilen sürdürülebilir tarım faaliyetlerinde uzaklaştırma/atma fikri, ‘azalt, yeniden kullan, geri dönüştür’ inisiyatifleri hakimdir. İşletme kendi girdilerini, kendi işletmesi içinde, en uygun, ekonomik ve asgari maliyetle ucuza üretebilmenin yollarını arar.

Üründe sağlanan çeşitlilik değeri artırır

Sürdürülebilir tarım faaliyetleri yürüten işletmenin üründe sağlayacağı çeşitlilik aynı zamanda mali anlamda da çeşitlilik sağlar. Kar oluşturmamayan bir firmanın, ekolojik olarak sürdürülebilir bir tarım operasyonunu yürütmesi zor olacaktır. Dolayısıyla üreticinin katma değerli ürünlere yönelmesi pazarda rekabet üstünlüğü sağlayarak, faaliyetlerin sürdürülebilir olmasını mümkün kılacaktır. Bu konuda farklı dağıtım ve satış kanallarının devreye alınması ise ürünün kısa süre içinde tüketiciye ulaşmasını beraberinde getirir.

Kimyasal mücadeleye alternatif yöntemler getirir

Sürdürülebilir tarım uygulamalarında biyolojik mücadele başta olmak üzere, kimyasal mücadeleye alternatif yöntemler ve entegre mücadele sistemleri yer alır. Entegre mücadele insan sağlığı, çevre ve doğal dengeli dikkate alan sürdürülebilir bir mücadeledir. Entegre mücadele, zararlı türlerin popülasyon dinamikleri ve çevre ile ilişkilerini dikkate alarak, uygun olan tüm mücadele yöntemlerini ve tekniklerini uyumlu bir şekilde kullanarak, bunların popülasyonlarını ekonomik zarar seviyesinin altında tutan bir zararlı yönetim sistemidir.

Uluslararası sertifikalar ile tüketicileri güvence altına alır

Özellikle AB ülkelerinde bazı tarımsal ürünleri korumak, doğal özelliklerini kaybetmeden üretim devamlılığını sağlamak amacıyla PDO, PGI, TSG sistemleri geliştirilmiştir. Söz konusu sistem, tüketiciler açısından bir çeşit kalite ve güven standartlarının ifadesi anlamına geliyor. PDO, PGI, TSG logolarını taşıyan hem bitkisel hem de hayvansal ürünlerde gıda güvenliği ve gıda kalitesi açısından tüketicilere garanti sağlanmıştır. AB ülkelerinde PDI/PGI/TSG logosu taşıyan ürünler arasında; taze et, peynir çeşitleri, diğer hayvansal ürünler (yumurta, bal, süt ürünleri, tereyağı v.b.), yağlar, meyve ve sebzeler, tahıllar, balık, bira, bitki ekstarklarından yapılan çeşitli içecekler, ekmek, pasta, kek, bisküvi, çikolata ve şekerlemeler yer alıyor.

Tüm ekosistem, üretim sürecinde yer alır

Uygulamaların tamamı, tüm ekosistem, üretim sürecine katkı sağlamalı. Üretime konu olan mahsulün korunması için doğal yöntemler kullanılmalıdır. Örneğin rüzgar kırıcı olarak tarlanın etrafının ağaçlarla korunması veya toprağa zarar veren kemirgenlerin bertarafı için kimyasal ürün yerine ekosistemde var olan sürüngenlerin toprakta var olmasının sağlanması ekosistemin korunmasını sağlar.

Doğal kaynakların orijinal biçimi ile korunmasını sağlar

Sürdürülebilir tarımı benimseyen bir işletme, yenilenebilir enerji kaynaklarının verimli kullanımı ve doğaya karşı sorumlu davranılmasını, çevresel sürdürülebilirliğin gereksinimlerini kapsayan uygulamaları bir bütün olarak ele almalıdır. Bu sayede dışa bağımlı olmaktan kurtulan işletme, gelişim ve üretiminin de ekonomik boyutta sürdürülmesinin önünü açar.

"Canlı seansa dayalı borsa ve kooperatifler ticareti artırır"

Vesile Nur GÜVEN

Tarım Kooperatifleri Merkez Birliği
Genel Müdürü

Türkiye sürdürülebilir tarım sektöründe üreticiye pozitif katkı verecek iki oluşumdan söz edilebilir. Bunlardan biri canlı seansa dayalı ticaretin yapıldığı ticaret borsaları, diğeri de kooperatifçilik faaliyetleridir. Artık Türkiye tarım sektöründe ticaret borsalarını birbirinden ayıran en önemli özellik arz ve talebin karşı karşıya geldiği ve canlı seans işlemlerinin yapıldığı salon işlemlerinin olup olmadığıdır. Ancak, bu şekilde gerçek borsacılık faaliyetinden ve fiyat oluşumundan bahsetmek mümkündür. Bu gerçekten hareketle son dönemde birçok borsada işlem salonları oluşturuldu. Fakat salon işlemlerinin etkin olarak çalıştığı borsa sayısı sadece 15. Birçok borsada canlı salon işlemleri yapılmamakta, borsa dışında yapılan tarım ürünlerinin alım ve satımı borsada tescil ettirilmektedir.

Halbuki ticaret borsaları, tarım sektöründeki üreticinin ve devletin yüklerini azaltacak niteliğe sahip. Çünkü çiftçinin ürünü piyasanın mevcut şartları içinde gerçek değerine ulaştığı zaman devletin tarım sektöründe destekleme politikaları sebebiyle üstleneceği mali yükün azalmasından söz edebiliriz. Ayrıca, tarım ürünleri ve hayvansal ürünlerin alım satımının borsaya tescili ile kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması sağlanabilir. Böylece, devletin bu ürünlerde stopaj, KDV ve vergi kayıp ve kaçakları önlenir. Yine, önceden tahmini mümkün olmayan dalgalanmaların istikrara kavuşturulması, taahhüt edilen malın vadeli alınması ile ihracat taahhütlerinin zamanında, istenilen kalite ve fiyatta yerine getirilmesi, tüketicinin menfaatlerine uygun adil ve gerçek fiyatların oluşumuna katkıda

bulunmak işlevsel bir borsanın özellikleri arasında sayılabilir.

Bu nedenle, çok sayıda alıcı ve satıcının işlem yaptığı etkin çalışan bir pazarlama sisteminin kurulabilmesi ve tam rekabet şartlarında fiyat oluşumunun sağlanabilmesi için ticaret borsalarının günümüz gereklerine göre yapılanması kaçınılmazdır.

Lisanslı depoculuk ve ürün ihtisas borsası projelerinin entegre olarak tamamlanması Türkiye'de tarım ürünleri ticaretinde yapısal bir dönüşümün başlangıcı olacaktır. Bu sisteme uzun süre stoklanabilir ve standardizasyon sorunu olmayan pamuk, hububat, bakliyat gibi ürünler dahil olabilecektir.

"Katma değerli üretime odaklanmalıyız"

Şemsi BAYRAKTAR

Türkiye Ziraat Odaları
Birliği Genel Başkanı

Tarım olmadan istikrarlı bir kalkınma olmayacağı dikkate alındığında, ülkelerin kalkınmalarını sağlamak açısından sürdürülebilir bir tarımsal üretimin temin edilmesi stratejik önem taşıyor. Sürdürülebilir tarımsal üretim ise ancak üretimde kullanılan üretim faktörlerinin tükenmesine ve bozulmasına neden olmadan, bunları etkin bir şekilde kullanarak, gelecek nesillere bırakmakla olabilir. Bu hedefin gerçekleştirilmesi için, tarımsal üretimin ana materyali olan toprak ve su potansiyelinin üretime dönüştürülmesi, üretim faaliyetlerinin düzenli, sürekli ve etkin olarak yürütülmesi, gerekli tarımsal yatırımların yapılması lazım. Dolayısıyla tarım sektöründe sermaye gereksiniminin tamamlanması saydığımız faktörlere de işlerlik kazandıracak niteliktedir. Fakat birçok ürünü yılda bir satılan, buna karşılık bütün bir yıl masraf yapılan tarım sektöründe sermaye birikimi zor yapılmakta, kullanılabilir sermaye miktarı çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Bunun önüne geçmek

çin akılcı ve kalıcı önlemlerle sürdürülebilir tarım faaliyetlerinin artmasını sağlayabiliriz.

Yine tarıma sermaye kazandırmanın temel yollarından biri de ürüne değer katarak, çok daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamaktır. Sadece ham ürünü değil, üründe katma değeri artırıp, kârlılığı göstermek sektöre ivme kazandıracaktır. Örneğin, fındıkta işlenebilir mixtureyi artırmak gerekiyor. Çünkü, fındıkta Türkiye'nin sağlayamadığı katma değeri bizden ürün ithalatı yapan ülkeler sağlıyor. Bu ülkeler fındığı değişik mamullere işleyerek, daha fazla kazanç elde ediyor. Halbuki fırsatları ülkemizin değerlendirmesi üreticimizin ham ürün yerine katma değer sağlayarak satması tarımda sürdürülebilirlik açısından önem arz ediyor.

"Tarım topraklarının amaç dışı kullanımı engel teşkil ediyor"

Yaşar ÖZEL

Türkiye Ziraatçılar Derneği
(TZD) Genel Başkan Yardımcısı

Türkiye'de sürdürülebilir tarım konusu daha çok organik tarım ve iyi tarım uygulamaları kapsamında ele alınıyor. Oysa konu çok daha kapsamlı. Bu nedenle, sürdürülebilir tarım (ve hayvancılık) tarım topraklarının amaç dışı kullanımı, su kaynaklarımızın korunması ve su havzalarının madencilik ve enerji yatırımlarına açılması gibi konularla birlikte ele alınmak zorunda. Tarım, GSMH'ya ve ihracata katkısı, işsizliğin önlenmesindeki rolü nedeniyle giderek önem kazanan bir sektör olarak dikkat çekiyor. Dolayısıyla sürdürülebilir tarım bu açıdan daha da önem kazanan bir alan olarak öne çıkıyor. Sonuçta, üretici tarımdan geçinecekse, başka bir deyişle tarımdan atılan üreticilerin yarattığı işsizler ordusuna katılmayıp üretime devam edecekse, bunun yolu sürdürülebilir tarım uygulamalarının geliştirilmesinden geçiyor.

"Sulamaya açılan alanlarda biyo çeşitlilik gözetilmeli"

Özer MATLI
Bursa Ticaret Borsası
Yönetim Kurulu Başkanı

Yeni arazileri sulamaya açarken bunun biyo çeşitlilik üzerindeki olumsuz etkileri ve sera gazı salımını artırması gibi faktörler dikkate alınmalı. Nerede organik, nerede konvansiyonel tarım veya ileri teknoloji girdili tarım yapılabilir, bölgenin sosyo-ekonomik yapısı çok iyi etüt edilerek, karar verilmeli. Sürdürülebilir tarımın yenilenebilir enerji kaynaklarının öne çıkmasına, lojistik optimizasyonundan sağlıklı ürünlerin arzına, toprak verimliliğini sürekli kılacak zirai ilaç ve gübre kullanımına, biyo çeşitliliği ve su tasarrufunu güçlendirerek atık yönetimine kadar pek çok alanda faydalı bir tarım modeli olduğunu düşünüyorum.

"Tekstil sanayiinin kaliteli Ege pamuğuna ihtiyacı var"

İşinsu KESTELLİ
İzmir Ticaret Borsası
Yönetim Kurulu Başkanı

Türkiye'nin en büyük ihracat kalemlerinden biri olan tekstil sanayiinin kaliteli Ege pamuğuna ihtiyaç duyduğunu düşünüyorum.

Pamuk ve diğer ürün fiyatlarının gelişimine göre bazı yıllar artış olsa da prim miktarında önemli bir artış olmadığı sürece pamuk alanlarında daralma yaşanması kaçınılmaz. Pamuk üretiminde verim ve kalite açısından bir sorumuz olmamasına rağmen, çok fazla tohum çeşitliliğinin bulunması, çırçırılama hataları ve standardizasyon kaynaklı sorunlar pamukta değerini düşmesine neden oluyor. Bu sorunlar çözüldüğü takdirde 'Ege pamuğu' dünyada kazanmış olduğu ününü her zaman koruyacak ve talep gören bir ürün olmaya devam edecek.

Öte yandan tarım sektöründe sorunların çözümünün merkezinde Tarım Bakanlığı duruyor. Ancak bu konuda sektörde bulunan birlik, kooperatif, ziraat odası, ticaret borsaları gibi paydaşlara da sorumluluk düşüyor. Özellikle birliklerin, üreticilerini bilinçlendirerek ürün kalitesinin ve verimliliğinin yükseltilmesinde etkili olabileceğini, düşük maliyetli girdi temininde aktif rol alabileceklerini, pazarlama konusunda üreticiyi yönlendirebileceklerini düşünüyorum. Söz konusu birlik ve meslek kuruluşlarının işbirliği içinde etkin çalışma ortamı sağlanabilmeli. Bakanlık, üretici birlikleri ve üreticilerle koordineli çalışma esasları belirlemeli.

"Artık katma değerli üretime geçilmeli"

Özay ÖZTÜRK
Edirne Ticaret Borsası
Yönetim Kurulu Başkanı

Tarımda yol alabilmek için bölgelerin artık katma değerli üretime geçmesi gerekiyor. Anadolu'da yetiştirilen buğdayı Marmara'daki verimli arazilerde üretmek günümüzde pek de mantıklı gelmiyor. Katma değeri yüksek ürünlerle bölge ve ülke ekonomisine katkı sağlanabilir. Öte yandan, verimli arazilerimizi sanayileştirmek yerine kıraç alanların olduğu bölgelerde sanayimizi kurarak, istihdam sağlamak öncelikli tercihimiz içinde yer alıyor. Tarımsal arazilerin daha verimli hale getirilmesi

için yeni politikalara, küresel rekabeti yakalayabilmek için üretimde geleneksel tarım yerine yenilik ve farklı perspektifler oluşturmamız gerekiyor. Bunun içinde sektördeki gelişmeleri dikkatli takip edip, Ar-Ge'ye daha fazla kaynak yaratmalıyız.

"Coğrafi işaret sistemi önemli"

Ali ÇANDIR
Antalya Ticaret Borsası
Yönetim Kurulu Başkanı

Tarımda Türkiye'ye yakın pazar konumunda olan Avrupa ülkeleri organik tarım ve iyi tarım uygulamalarının yanı sıra coğrafi işaret sistemi konusuna hassasiyetle eğiliyor. Hatta bu sistemi geliştirerek sürdürülebilirliği artırmaya, doğru üretim ve tedarik zinciriyle tüketiciye ulaştırmaya yönelik çalışmalar yapıyor. Avrupa ülkeleri, coğrafi işaret sistemi ile özel kıldıkları bu ürünleri küresel pazarlara açıyor, ihracatının artması için çaba sarf ediyor. Sadece bu ürünlere yönelik tüketici algısındaki güveni artırmaya yönelik logolar geliştiremiyor. Dünya üzerindeki coğrafi işaretli yöresel ürünler, 100 milyar Euro civarında bir ticari değer yaratıyor. Bu uygulamanın yarısından fazlası, AB ülkeleri tarafından gerçekleştiriliyor. Ülke olarak sürdürülebilir tarım konusunda istekli olmamıza rağmen kararlı değiliz. Eğer siz birinci sınıf tarım topraklarınızı imara açar, plansız ve çarpık kentleşme sergilemeye devam eder, yanlış tarım politikaları ve günü birlik yasal düzenlemelerle günü kurtarmaya çalışırsanız üretimimizi sürdürülemez hale getirirsiniz. Kooperatif gibi organizasyonel yapıları desteklemezseniz ülke olarak sürdürülebilir tarım yapamayacağınız gibi sürdürülebilir bir kazanç da elde edemezsiniz. Yine Avrupa'da gelişen coğrafi işaret sistemine yönelik adımlarınızı küçük atmaya devam eder, talep edilen ve ihtiyaç duyulan bir yasa yerine merkezden sunulan bir yasayla bu sistemi korumak ve geliştirmek isterseniz sürdürülebilirlik kavramından uzak kalmış olursunuz.